
ЦЮРУПА М.В., ЯСИНСЬКА В.С.

ОСНОВИ
ЗАГАЛЬНОЇ
ТА
ВОЄННОЇ
ПОЛІТОЛОГІЇ

ПІДРУЧНИК

**Національний університет оборони України
Державний економіко-технологічний
університет транспорту**

ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА ВОЄННОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ

Підручник

Під загальною редакцією Телелима В.М.

Київ

2013

УДК 323.2
ББК 66.0я 73
Ц98

*Затверджено Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України як підручник
для студентів вищих навчальних закладів
(Лист № 1/1 ; -14964 від 25.09.2012р.)*

*Рекомендовано Вченою радою Національного університету оборони України.
Протокол № 17 від 28 листопада 2011 року;
та Вченою радою Державного економіко-технологічного університету
транспорту. Протокол № 7 від 27 березня 2012 року*

Рецензенти:

Горбатенко В.П. - доктор політ. наук, проф., Інститут держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України;

Пазенок В.С. - доктор філос. наук, проф., член-кор. НАН України, Інститут
філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України;

Муковський І.Т. - доктор істор. наук, проф., Заслужений діяч науки і тех-
ніки України, Київський університет економіки і права,

Авторський колектив: *Цюрупа М.В.* - розд. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, п. 1-3; 9, 10, 11,
12, 13; *Ясинська В.С.* - розд. 4; п. 4; розд. 7, п. 3; розд. 8, п. 4; розд. 9, п. 4;
розд. 14, 15 / Під загальною редакцією *Телелима В.М.*

Цюрупа М.В.

Ц 98 Основи загальної та воєнної політології: підручник / Цюрупа М.В.; Ясин-
ська В.С.; під загальною ред. *Телелима В.М.* - К.: Кондор-Видавництво, 2013,- 512 с.

ISBN 978-966-2781-42-7

Підручник з основ загальної та воєнної політології органічно поєднує полі-
тологічні знання теоретико-методологічного рівня та конкретно-наукові воєнно-
політологічні погляди на засади формування та реалізації воєнної політики держави.
У підручнику розкрито зміст оновленої Воєнної доктрини України та сучасні воєнно-
політичні стратегії, надано порівняльний аналіз воєнно-політологічних поглядів мис-
лителів Сходу і Заходу на проблеми війни, миру, національної безпеки; розкрито те-
орію політики та поточної політики України в галузі національної безпеки.

Підручник призначений для слухачів Національного університету Оборони
України, курсантів військових навчальних закладів, студентів ДЕТУТ, інших ВНЗів
із військовою кафедрою, а також усім тим, хто цікавиться проблемами формування і
реалізації воєнної політики держави.

ББК 66.0я73

ISBN 978-966-2781-42-7

© Цюрупа М.В., Ясинська В.С.,
Телелим В.М., 2013
© Кондор-Видавництво, 2013

ЗМІСТ

Вступ.....	7
<i>Розділ I. Становлення воєнної політології: історично-наукові і методологічні проблеми.....</i>	9
Тема 1. Воєнна політологія в структурі знань про політику.....	9
1.1. Політологія - соціальна наука і навчальна дисципліна нового століття. Структура політологічних знань.....	9
1.2. Проблеми інституювання воєнної політології як особливої політологічної галузі знання.....	28
1.3. Світоглядні основи, методологічні засади та принципи воєнної політології.....	34
1.4. Парадигми політичного і воєнно-політичного мислення.....	41
1.5. Функції воєнної політології. Її практичне значення у формуванні політичної культури керівника.....	47
Тема 2. Основні етапи становлення і розвитку загальнополітичних та воєнно-політичних поглядів і концепцій.....	51
2.1. Зародження протополітичних поглядів у країнах Стародавнього Сходу - центрах цивілізацій.....	51
2.2. Політичні ідеї та воєнно-політичні погляди представників класичної античної науки.....	56
2.3. Теологічні та світські парадигми воєнно-політичного мислення в епоху Середньовіччя.....	67
2.4. Політичні концепції, вчення про війну і мир у період Відродження, Нового часу, доби Модерну.....	72
2.5. Огляд політологічних теорій війни й миру та воєнно-політичних доктрини безпеки XIX - XX століть.....	78
<i>Розділ II. Воєнна політика та її функціонування у політичній системі суспільства.....</i>	99
Тема 3. Політичне буття суспільства та його мілітарна складова.....	99
3.1. Політичне буття як наявний спектр політичних реалій, тенденцій і перспектив. Динаміка і структура політичного буття.....	99
3-2. Політична влада - вища політична реальність. Влада та безвладдя у суспільстві.....	113
3-3. Політичні процеси й політична діяльність: таємниці політичного дійства.....	126
3.4. Мілітарна складова політичного буття суспільства.....	133

Тема 4. Воєнна політика в структурі політики.....	144
4.1 .Політика як соціальне явище, сфера суспільної діяльності та суб'єктивного активізму.....	144
4.2.Типи та різновиди політики.....	152
4.3.Проблема визначення воєнної політики та її атрибутів.....	160
4.4.Функціональна роль воєнної політики. Європейська безпекова і оборонна політика та Україна.....	169
Тема 5. Політична свідомість. Політичні ідеології воєнно-політичного спрямування.....	179
5.1 .Поняття і зміст, рівні та форми політичної свідомості.....	179
5.2.Політична ідеологія та політична психологія.....	185
5.3.Основні ідейно-політичні течії сучасності.....	189
5.4.Політичні доктрини мілітарного спрямування: мілітаризм, шовінізм, пацифізм, фашизм.....	196
Тема 6. Політична система суспільства, її функціонування та вплив на воєнно-політичну обстановку.....	206
6.1 .Системний підхід до політичної сфери суспільства.....	206
6.2.Основні концепції аналізу політичної системи в політологічній науці. Поняття, структура політичної системи.....	209
6.3.Типи сучасних політичних систем. Політична система України та проблеми її реформування.....	213
6.4.Стан і функціонування політичної системи країни як фактор воєнно-політичної обстановки в регіоні.....	219
<i>Розділ III. Проблеми демократії, правової держави, громадянського суспільства та їх збройного захисту.....</i>	223
Тема 7. Держава як найважливіший суб'єкт політики та місце армії в її структурі.....	223
7.1 .Держава - базовий інститут політичної системи суспільства.....	223
7.2.Форми організації державної влади, способи її здійснення та форми державного устрою.....	234
7.3.Функції держави у процесі глобальних змін ролі суспільних інститутів.....	243
7.4.Місце армії у контексті функцій держави. Політична роль армії в сучасному світі.....	246
Тема 8. Партії у політичній системі суспільства. Воєнні аспекти програм політичних партій сучасної України.....	257
8.1.Зародження та становлення партій у соціально-політичній історії.....	257

8. 2. Ознаки, сутність і функції партій у політичній системі суспільства.....	263
8. 3. Типологія політичних партій. Типи партійних систем.....	267
8. 4. Воєнно-політичні аспекти програм партій сучасної України.....	272

Тема 9. Демократія. Громадянське суспільство. Правова держава. Демократичні засади контролю збройної воєнної сили суспільством.....	283
9.1. Поняття демократії, її види, можливості, межі застосування.....	283
9.2. Загрози реальній демократії та її політичний захист.....	291
9.3. Громадянське суспільство як царина демократії в політиці.....	295
9.4. Демократичні засади цивільного контролю за застосуванням збройної сили держави.....	303
9.5. Громадянське суспільство і правова держава. Військова сила та право.....	306

Тема 10. Поняття політичного лідерства. Військовий керівник та політичний лідер.....	318
10.1. Феномен політичного лідерства, результати його дослідження у політичній науці.....	318
10.2. Основні концепції політичного лідерства. Типологія лідерства.....	324
10.3. Лідерство у військовій сфері. Співвідношення функцій політичного лідера та військового керівника.....	329
10.4. Формування лідерів воєнно-політичного рівня.....	337

Тема 11. Політологічний аналіз війн, сучасних форм збройного соціального насильства, миру.....	342
11.1. Війна як соціально-політичне явище: сутність, зміст, тенденції зміни політичного дискурсу.....	342
11.2. Політичний зміст сучасних форм соціального насильства: воєнно-політичні конфлікти, внутрішній та міжнародний тероризм.....	355
11.3. Воєнно-політичний зміст «збройного» миру.....	365

<i>Розділ IV. Сучасні воєнно-політичні доктрини, геополітичні стратегії - теоретична основа планування та реалізації воєнної політики на міжнародній арені.....</i>	<i>375</i>
---	------------

Тема 12. Стратегії «непрямих дій»: зародження концепцій, форми реалізації у сучасній воєнно-політичній практиці.....	375
12.1. Східна парадигма воєнно-політичного мислення серед теоретичних передумов формування стратегії «непрямих дій».....	375

12.2.Стратегія «непрямих дій» - домінування політичних аспектів над насильницькими способами воєнної політики.....	390
12.3.Шляхи та форми реалізації «стратегії непрямих дій» у воєнно-політичних реаліях ХХІ століття.....	403
12.4.Превентивні воєнно-політичні стратегії.....	411
Тема 13. Політологічний аналіз воєнних доктрин держав та стратегічних концепцій воєнно-політичних альянсів.....	417
13.1 .Воєнна доктрина - джерело офіційної воєнної політики держави: еволюція наукових поглядів на її формування.....	417
13.2.Українська воєнна доктрина: становлення та зміни парадигм оборонної політики.....	425
13.3.Воєнно-політичні аспекти Воєнних доктрин України ХХ - ХХІ століть.....	433
13.4.Політологічний порівняльний аналіз воєнних доктрин сучасних держав та концептів «колективної оборони».....	440
Тема 14. Політична культура, культура війни і миру в демократичній державі.....	455
14.1.Політична культура як ціннісна духовно-практична сторона політичного життя суспільства.....	455
14.2.Структура, види, типи, форми політичної культури.....	462
14.3.Політична культура військового керівника - системна громадянська якість.....	467
14.4.Культура війни і миру як загальнолюдська проблема.....	469
Тема 15. Геополітичні і геостратегічні концепції нового міжнародного порядку.....	476
15.1.Геополітика як галузь сучасного політологічного знання та доктрина дій на міжнародній арені.....	476
15.2.Основні школи і напрямки геополітики.....	484
15.3.Воєнно-політичні аспекти геополітичних доктрин сучасності.....	487
15.4.Воєнно-блокова стратегія в новому світовому порядку.....	494
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	499